

Europos darbo rinkos struktūriniai pokyčiai ekonomikos nuosmukio laikotarpiu

Santrauka

Išvadas

Europos šalys, kaip ir dauguma kitų išsivysčiusių pasaulio valstybių, tebejaučia 2008–2009 m. ekonomikos nuosmukio pasekmes. Ši krizė itin smarkiai sukrėtė darbo rinką. Nuo 2008 m. II ketvirčio iki 2010 m. II ketvirčio dirbančiųjų skaičius 27 ES valstybėse narėse sumažėjo penkiais milijonais. Šioje ataskaitoje aprašomas recesijos poveikis užimtumo 27 ES valstybėse narėse struktūrai pagal profesijas ir sektorius visos ES ir pavienių valstybių lygmeniu. Joje aprašomi kiekybiniai (kaip keitėsi užimtumo lygis) ir kokybiniai (kaip užimtumo lygio kitimas susijęs su darbo užmokesčiu) užimtumo pokyčiai. Tai yra pirmoji ataskaita, paskelbta įgyvendinant Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo (*Eurofound*) Europos darbo vietų stebėsenos projektą (angl. *European Jobs Monitor*). Kitoje ataskaitoje, kurią numatoma paskelbti 2011 m. pabaigoje, bus toliau analizuojamas užimtumas iki 2011 m. vidurio, kai darbo rinkos (tikimasi) bus labiau atsigavusios.

Politinės aplinkybės

Europos Sąjungos pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijoje „Europa 2020“ numatytas įsipareigojimas skatinti aukštą užimtumo ir našumo lygį. Tai reiškia, kad ir toliau daug dėmesio reikia skirti ankstesnės Lisabonos strategijos tikslams – sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų. Kovoiant su staigiai padidėjusiu nedarbu, kurį lėmė finansų krizė, būtina sukurti daugiau naujų darbo vietų. Užimtumą būtina didinti ir siekiant įgyvendinti tikslą iki 2020 m. padidinti 20–64 metų Europos gyventojų užimtumą iki 75 proc. (2010 m. šios amžiaus grupės užimtumo lygis siekė 68,6 proc.). Be to, Europai reikia (mokymosi galimybių, žinių ir darbo sąlygų požiūriu) geresnės kokybės darbo vietų, kad būtų didinamas darbo rinkos našumas, kuris yra svarbiausias veiksnys norint įveikti sunkumus, susijusius su

konkurencija pasaulinėje rinkoje, kurioje randasi vis daugiau įtakos centrų. Tai taip pat padėtų išlaikyti ir gerinti gyvenimo sąlygas.

Žvelgiant į praeitį, nuo praėjusio amžiaus 10-o dešimtmečio pabaigos iki recesijos pradžios 2008 m. Europa išgyveno tikrą darbo vietų skaičiaus augimo stebuklą. Per šiek tiek daugiau nei dešimtmetį ES sukurta daugiau nei 20 milijonų naujų darbo vietų, t. y. daugiau nei JAV vertinant ir pagal darbo vietų skaičių, ir procentais. Nors Lisabonos strategijoje nustatyti užimtumo tikslai nebuvo pasiekti, padaryta didelė pažanga didinant užimtumo lygį ir kovoiant su nedarbu. Kita vertus ES iškilo įvairių rūpestį keliančių klausimų dėl kuriamų darbo vietų kokybės, panašių į tuos, dėl kurių anksčiau sunerimta JAV. Pastebėta, kad daugelis naujų darbo vietų yra prastai apmokamos ir neperspektyvios darbo vietos paslaugų sektoriuje ir kad sukuriama nepakankamai darbo vietų, susijusių su daugiau žinių reikalaujančia veikla, kuri gali padidinti darbo rinkos našumą. Kyla klausimas, ar darbo vietų skaičius augo darbo vietų kokybės sąskaita?

Siekiant rasti empiriškai tikslų atsakymą į šį klausimą ankstesnėse *Eurofound* ataskaitose taikytas paprastas analizės metodas, kurį sukūrė Džozefas Stigliccas (Joseph Stiglitz). Užimtumą suskaidžius į pavienes darbo vietas (konkrečiai tam tikro sektoriaus darbuotojų profesijas, pvz., „sveikatos priežiūros sektoriuje dirbanti slaugė“ arba „mažmeninėje prekyboje dirbanti pardavėja“) ir darbo vietas suskirsčius pagal valandinį uždarbį (kaip darbo kokybę lemiantį veiksnį), galima pamatyti, padaugėjo ar sumažėjo „gerai“, „vidutiniškai“ ar „prastai apmokamų“ darbo vietų. Šioje analizėje apžvelgiami 23 valstybių narių darbo rinkos pokyčiai 1995–2006 m.

- Pagrindinė šios ataskaitos išvada buvo ta, kad labiausiai didėjo palyginti geriau apmokamų darbo vietų užimtumas.
- Taip pat nustatyta, kad mažiausiai augo vidutiniškai apmokamų darbo vietų užimtumas, o tai susiję su ilgalaikiu užimtumo mažėjimu gamybos sektoriuje. Prasčiausiai apmokamų darbo vietų užimtumas išaugo šiek tiek daugiau.
- Nors užimtumas pavienėse valstybėse keitėsi nevienodai, įvertinus visų ES valstybių narių duomenis nustatyta, kad bendra ES padėtis panaši į anksčiau susiklosčiusią padėtį JAV ir Jungtinės Karalystės darbo rinkose – vidutiniškai apmokamų darbo vietų užimtumas mažėjo.

Pagrindinės išvados

Remiantis Europos darbo jėgos tyrimo duomenimis ataskaitoje *Shifts in the job structure in Europe during the Great Recession* („Europos darbo rinkos struktūriniai pokyčiai ekonomikos nuosmukio laikotarpiu“) analizuojama, ar spartaus darbo vietų skaičiaus mažėjimo laikotarpiu (nuo 2008 m. II ketvirčio iki 2010 m. II ketvirčio) nepasikeitė ankstesnėse *Eurofound* ataskaitose nustatytos daugiakrypčių užimtumo pokyčių tendencijos.

- Nors pagal darbo rinkos pokyčių pasekmes užimtumui ekonomikos nuosmukio laikotarpis ir ankstesnis dešimtmetis akivaizdžiai skyrėsi, įvairių darbo užmokesčio lygių darbo vietų užimtumas keitėsi panašiai. Panašu, kad recesija paspartino ankstesnes tendencijas.
- Smarkiai sumažėjęs prasčiau nei vidutiniškai ir vidutiniškai apmokamų darbo vietų skaičius, ypač statybų ir ganybos sektoriuose, išryškino dėsniskus užimtumo struktūros pokyčius.
- Net ir smarkiai mažėjant darbo vietų, geriausiai apmokamų darbo vietų užimtumas vis tik didėjo. Kaip ir ankstesniame dešimtmetyje, geriausiai apmokamų darbo vietų penktadalį (20 proc. darbo užmokesčio spektro) sudarančių darbo vietų skaičius augo daugiausia dėl naujų darbo vietų, sukuriamų vadinamųjų daug žinių reikalaujančių paslaugų sektoriuose. Prie šių paslaugų priskiriamos ir viešosios (daugiausia švietimo ir sveikatos priežiūros sektoriuose), ir privačios (verslo) paslaugos. Recesijos laikotarpiu viešosios paslaugos turėjo daugiau įtakos darbo vietų, kurios patenka į geriausiai apmokamų darbo vietų penktadalį, skaičiaus didėjimui.
- Valstybių narių lygmeniu recesijos laikotarpiu išryškėjo trys pagrindiniai užimtumo pokyčiai: užimtumo didėjimas (labiausiai daugėjo geriausiai apmokamų darbo vietų), dėsningas užimtumo pokyčių daugiakryptiškumas (geriausiai ir prasčiausiai apmokamų darbo vietų užimtumas didėjo, o vidutiniškai apmokamų – mažėjo) ir užimtumo mažėjimas (panaikinta daugiau geriau apmokamų darbo vietų, o prasčiau apmokamų užimtumas augo arba sumažėjo palyginti nesmarkiai)
- Recesijos laikotarpiu darbo rinkoje moterims sekėsi labiau, nei vyrams ir kokybiniu, ir kiekybiniu požiūriu. Per krizę vienai panaikintai moterų darbo vietai teko keturios vyrų darbo vietos. Naujų daugiausia aukštos kokybės darbo vietų sukurta sveikatos priežiūros ir švietimo sektoriuose, kuriuose dominuoja moterys.
- Vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumo lygis krizės laikotarpiu išliko neįtikėtinai aukštas; tačiau pagrindinio darbingo amžiaus darbuotojų (nuo 30 iki 49 metų) ir ypač jaunesnių darbuotojų užimtumas nukentėjo itin smarkiai. Recesijos laikotarpiu gerokai išaugo 50–64 metų darbuotojų užimtumas – sukurta 1,7 mln. naujų darbo vietų. Šioje amžiaus grupėje didėjo visų darbo užmokesčio lygių, bet labiausiai – geriausiai apmokamų darbo vietų užimtumas. Kalbant apie jaunesnio amžiaus (iki 30 metų) darbuotojus, sumažėjo visų darbo užmokesčio lygių darbo vietų užimtumas.
- Pagal darbuotojų užimtumo statusą padėtis darbo rinkoje nuolat keitėsi. Ankstyvame recesijos etape buvo panaikinta labai daug laikinųjų darbo vietų, tačiau nuo 2009 m. laikinųjų darbo vietų užimtumas augo daugiau nei nuolatinų, nors daugiausiai augo prasčiau apmokamų laikinųjų darbo vietų užimtumas. Didėjo darbo ne visą darbo dieną vietų užimtumas (tai apėmė visus darbo užmokesčio lygius), panašiai tiek pat tarp vyrų ir tarp moterų. Dauguma naujų vyrų užimamų darbo ne visą darbo dieną vietų buvo prasčiau apmokamos darbo vietos žemės ūkio bei maisto ir gėrimų sektoriuose, tuo tarpu daugiau kaip du trečdaliai naujai sukurtų moterų užimamų darbo ne visą darbo dieną vietų buvo geriau apmokamos darbo vietos švietimo, sveikatos priežiūros ir specialistų paslaugų sektoriuose.

Papildoma informacija

Norėdami susipažinti su išsamesne analize, skaitykite visą ataskaitą *Shifts in the job structure in Europe during the Great Recession* („Europos darbo rinkos struktūriniai pokyčiai ekonomikos nuosmukio laikotarpiu“), kurią galima rasti adresu www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1141.htm.

John Hurley, mokslinis darbuotojas
joh@eurofound.europa.eu